

דף כ"ח

רבא א' נשבע על ככר ואכלה, אם
שייר ממנה כזית יכול להשאל עליה, והכזית

הנשאר הותר לו, ולא עבר למפרע איסור באכילתו⁵¹². ואם אכל את כולה, אינו נשאל עליה. שאל רב אחא בנו של רבא את רב אשי, אם מדובר כשאמר 'לא אוכל', הרי כבר באכילת הכזית הראשון עבר על האיסור. ואם אמר 'שלא אוכלנה' אפילו אם שייר כל שהוא אינו עובר על שבועתו ויכול להשאל? מתרצת הגמרא, או שנאמר שנשבע בלשון 'שלא אוכל', מתוך שהשאלה מועילה לכזית האחרון היא מועילה לכזית הראשון⁵¹³. או שנאמר שנשבע בלשון 'שלא אוכלנה', אם שייר כזית הוא חשוב להשאל עליה, ואם לא שייר כזית אינו חשוב להשאל עליה.

הגמרא שואלת על רבא ממה ששנינו, מי שנדר ב' נזירות ומנה אחת והפריש קרבן ונשאל עלתה שניה בראשונה

עליה קרבן, ואחר כך נשאל על הראשונה, עלתה לו שניה בראשונה. ומכאן שאפילו שסיים למנות את כל הנזירות הראשונה יכול להשאל עליה? עונה הגמרא, מדובר שעדיין לא כיפר ולא נחשב שהנזירות הסתיימה. שואלת הגמרא, והרי בברייתא שנו כיפר? עונה הגמרא, מדובר כשעדיין לא גלח. והברייתא היא כרבי אליעזר הסובר שתגלחת מעכבת לשתות יין ולהטמא למתים, ולכן הוא שיור. שואלת הגמרא, והרי בברייתא שנו גלח?

רב אשי א' מי גרס לשניה שלא
תחול ראשונה ואינה

שנייה שלא תחול. וכיון שכשנשאל כל הנזירות הראשונה הייתה קיימת והחכם עקר את הנזירות הראשונה מעיקרה, נמצא שהמנין נמנה

512 נראה שאם לא לא שייר אלא פחות מכזית חייב עליה אע"ג שאמר שלא אוכלנה. שכשנשבע על הככר אין דעתו שלא ישייר פחות מכזית, שאין לך אדם שיאכל ככר שלם שלא יהיו מעט פירורים שנושרים ממנו. שאם פטור עד שיאכל גם אותו פחות מכזית למה א' בסמוך שאינו חשוב להשאל עליו, במה הוא שונה משבועה שלא אוכל כל שהוא שפשוט שיכול לישאל. תוס'.

513 שכשאכל את הדזית הראשון עדיין כל זיתים שבה אסורים עליו, ומועילה להם שאלה. וכיון שנשאל וקי"ל שחכם עוקר נדר מעיקרו, ונמצא שלא היתה שם שבועה כלל. ולכן נמצא שלא אכל את הכזית הראשון באיסור. רש"י.

לנזירות השניה. אבל בככר שנשבע עליה ואכלה, בעל כרחך הוא עבר על שבועתו, ושוב אין לה שאלה.

ומביאה הגמרא שאמימר חולק וסובר, שאפילו אם אכלה כולה נשאל עליה, מפני

אמימר אמר אפילו אכלה בשוגג חייב קרבן במזיד מלקות ונשאל

שנשאר עדיין שיור. שאם אכלה בשוגג, הרי הוא מחוסר קרבן וכיון שצריך להביאו לא עבר לגמרי על השבועה. ואם במזיד, הוא מחוסר מלקות. אבל אם אכלה במזיד וכפתוהו על העמוד ללקות, אינו נשאל שכאילו לקה כבר. כמה שאמר שמואל, כפתוהו על העמוד ורץ מבית דין פטור. ודוחה הגמרא את הראיה, ששם הוא רץ ונתבזה במנוסה זו, והתקיים בו "וְנִקְלָה אַחֶיךָ לְעֵינֶיךָ" כיון שנקלה הרי הוא אחיך, אבל כאן שכפתוהו ולא רץ ולא נתבזה אינו כמי שלקה, ונשאל עליה.

אמר רבא, מי שאמר שבועה שלא אוכל ככר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו

שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו

זו אם אוכל זו⁵¹⁴, יש ארבעה חילוקי דינים אם עבר ואכל את הככרות. 1. אם בשעה שאכל את הראשונה⁵¹⁵ שעליה עשה את התנאי שכח את שבועתו, וכשאכל את האיסור זכר את שבועתו ועבר עליה במזיד, פטור ממלקות מפני שלא חלה עליו שבועה. שהרי בשעת האכילה הראשונה היה שכוח, ולא קוראים בו 'האדם בשבועה', וכל שכן מקרבן⁵¹⁶. 2. ואם כשאכל את הראשונה של התנאי זכר את שבועתו, וכשאכל את השניה שאסורה עליו באיסור שבועה שכח את שבועתו, נקרא 'האדם בשבועה' וחלה עליו שבועה, וממילא חייב קרבן

514 רבא משמיע שבכל שבועה שנשבע על תנאי ותלה דבר בחבירו אין איסור השבועה חל עליו בשעת השבועה אלא בשעת המעשה הראשון. ואם באותה שעה הוא זוכר את שבועתו קוראים בו האדם בשבועה וחלה עליו שבועה להתחייב קרבן על השוגג ומלקות על המזיד בין שאכל את התנאי ראשון בין שאכל את האיסור ראשון, ובלבד שתהא שגגה באכילת האיסור, ואם בשעת המעשה הראשון שכח את שבועתו אינו האדם בשבועה ואין השבועה חלה עליו לא לקרבן ולא למלקות. רש"י.

515 רש"י מפ' שזו של התנאי נקראת ראשונה שהרי אמר אם אוכל את זו לא אוכל את זו. ורבא נקט בראשונה את אכילת התנאי לא משום שלהיפך השבועה לא חלה שודאי שחלה ומתחייב למפרע, אלא מפני שרצה לומר ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב קרבן. מפני שצריך שהשגגה תהיה באכילת איסור.

516 תוס' כ' שמה שרש"י פירש הוא פ' מגומגם שלא מצאנו שיש חיוב קרבן באכילת האיסור הראשון אם אכלו בשוגג אינו האדם בשבועה ולא חלה עליו שבועה, ואם אכלו במזיד הרי צריכים שגגה באכילת האיסור לפירוש רש"י. ור"ת מפ' כפרש"י שחלות השבועה תלויה באכילת המעשה הראשון. ובין של תנאי ובין של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא נקרא האדם בשבועה. אלא שר"ת מפ' שאותה שאוכל תחלה נקראת ראשון בין של תנאי בין של איסור. ושל בסוף נקראת שנייה. וצריך לדחוק שמה שא' זו בודון עצמה ושגגת חברתה כו' פטור. שפטור על הראשונה כגון שאכלה בודון עצמה לגמרי שהיה דעתו לאכול באותה שעה גם את התנאי שאינו שב מדיעתו, או כשאוכל את השניה בודון עצמה ובשגגת חברתה אע"פ שאוכל בהיתר שהשבועה לא חלה עליה, מדובר כגון שאינו יודע שיהא פטור עליה מפני שלא היה אדם בשבועה. ולשון ודון עצמה משמע שמתכוון לאוכלו באיסור אע"פ שאוכל את התנאי ולכן אינו שב מדיעתו, והוא דוחק. תוס'

על העלם שבועה.

שתיהן בשוגג פטור

3. אם אכל את שתיהן בשוגג, בין שאכל קודם את התנאי בין שאכל קודם את האיסור, פטור. שהרי השבועה ראויה לחול עליו באכילה ראשונה, ובאותה שעה היה שכוח, ולא חלה עליו השבועה לאסור עליו את השניה. 4. אם אכל את שתיהן במזיד, תלוי איזה ככר אכל תחילה. אם אכל את הככר של התנאי ואחר כך אכל את של האיסור, חייב מלקות. שהרי באכילה ראשונה הוא היה זכור שבועתו, וחלה עליו השבועה עליו, וכשאכל את שניה התרו בו התראת ודאי 'אל תאכל'. ואם אכל את האיסור וחזר ואכל את התנאי, היא מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש⁵¹⁷. למי שאמר 'התראת ספק שמה התראה' חייב, ולמי שאמר 'התראת ספק לא שמה התראה' פטור.

תלה זו בזו ואכל זו וזו בזדון עצמה ובשגגת חברתה פטור

שתלה את איסור האכילה זו בזו, שאמר 'לא אוכל זו אם אוכל זו, לא אוכל זו אם אוכל זו', יוצא ששתיהן איסור ושתיהן תנאי. וממילא גם כאן יש ארבעה חילוקי דינים אם עבר ואכל את הככרות. 1. אכל את זו בזדון עצמה ובשגגת חברתה, שזכר שנשבע עליה אם יאכל את חברתה, אבל שכח שנשבע על חברתה אם יאכל את זו⁵¹⁸, ואת זו בזדון עצמה ובשגגת חברתה פטור, בין ממלקות על השניה, בין מקרבן על הראשונה⁵¹⁹. 2. זו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חברתה, חייב. שאכל את הראשונה שכח שנשבע עליה אם יאכל את חברתה⁵²⁰, וכשאכל את השניה⁵²¹ זכר שנשבע על הראשונה ותלה אותה באכילה השניה, חייב קרבן על

517 וגם זו היא התראת ספק, שצריכים התראה בשעת אכילת האיסור ואין כאן אלא התראת ספק אל תאכלנה שמה תאכל את השניה ונמצאת עובר על זו למפרע. ואם התרו בו בשעת אכילת השניה אל תאכל שהרי אתה עובר על הראשונה למפרע אינה התראה אף על פי שהיא התראת ודאי היא שאינו בא ללקות על אכילה זו. רש"י. 518 וחלה עליו שבועת עצמה שאם יאכל חברתה יתחייב על זו למפרע, אבל שבועת חברתה לא חלה עליו. שבאכילה ראשונה היו שתי השבועות ראויות לחול, והרי הוא שכוח על שבועת חברתה. רש"י.

519 שעבר עליה שוגג למפרע כשאכל את השניה, ופטור ממלקות מפ' שלא חלה עליו שבועה מתחלה. ומקרבן של למפרע של הראשונה פטור שלא היתה שגגה באכילתה, ואף על פי שיש שגגה כשעובר על השבועה, כלומר באכילת שניה אין חייב עליה קרבן, שהקרבן בא על הראשונה, ואותה אכילה היתה בהיתר. רש"י.

520 ולגבי השבועה שלא אינו נק' האדם בשבועה. רש"י.

521 אותה עצמה אכל בשוגג ששכח שנשבע עליה. רש"י.

3. אכל את שתי הככרות בשגגת שתי השבועות פטור, שהרי בשעת אכילת הראשונה שתי השבועות היו ראויות לחול, ובאותה שעה היה שכוח משתיהן, ולא קוראים בו 'האדם בשבועה'.⁴ שתיהן במזיד, על אכילת השניה חייב, שההתראה עליה היא התראת ודאי. ועל הראשונה⁵²³ שההתראה עליה היא התראת ספק, מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש.

כשם שנדרי שגגות מותרים כך שבועות שגגות
אמר רב מרי, אף אנו שנינו כרבא שצריך שיזכור את השבועה בשעה קיום התנאי, ואם לא אין השבועה חלה. ששנינו במשנה בנדריים, ארבעה נדרים התיירו חכמים: 1. נדרי זרוזין, 2. נדרי הבאי, 3. נדרי שגגות, 4. נדרי אונסין. נדרי שגגות כיצד? אמר 'קונם דבר פלוני על'⁵²⁴ אם אכלתי ואם שתיתי' וסבור שלא אכל ושתה, ולאחר מכן נזכר שאכל ושתה. או שאמר 'קונם דבר פלוני עלי שאיני אוכל שאיני שותה' ושכח ואכל ושתה, מותר מפני שצריך שיזכור את הנדר בשעת קיום התנאי. ושנינו על המשנה, כשם שנדרי שגגות מותרים, כך שבועות שגגות מותרות.

שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי חייב שתיים
כשעיפא שנה שבועות בישיבה של רבה, פגש אותו אבימי אחיו ושאלו כמה שאלות בהלכות שבועות. א. מה הדין כשאמר שבועה שלא אכלתי, שבועה שלא אכלתי? אמר לו עיפא, אינו חייב אלא אחת. אמר לו אבימי טעית, הרי השבועה יצאה לשקר!. כשנשבע את השבועה הראשונה יצאה מפיו שבועת שקר והלכה לה, והשניה היא שבועה אחרת לעצמה⁵²⁵. ב. מה הדין במי שנשבע 'שבועה שלא אוכל תשע תאנים', וחזר ואמר, 'שבועה שלא אוכל עשר תאנים', ואכל עשר תאנים בהעלם אחד? ועיפא אמר לו, חייב על כל אחת ואחת. אמר לו אבימי טעית, היא 'שבועה על שבועה'. שהרי אם נשבע על אכילת תשע תאנים הוא נשבע על אכילת עשר

⁵²² שהרי שבועתו חלה עליו מתחלתה, וכשאכלה עבר על שבועתו בשוגג, אבל לא חייב מלקות על הראשונה, שהרי מתחלה לא חלה עליו שבועה. ולא קוראים בו אין שב מדיעתו אצל השניה לפוטרו מקרבן משום שהוא עבריין לעבור על השבועה, שהרי מזיד זה אינו עבירה. רש"י.

⁵²³ והתרו באכילתה שמא תאכל חבריתה ותתחייב על זו למפרע. רש"י.

⁵²⁴ כרבא ולא יתכן לפרש קונם שאני אוכל אלא בענין זה שתלה דבר אחר באכילה זו. רש"י.

⁵²⁵ ואין לפטור בשבועה לשעבר משום 'אין שבועה חלה על שבועה', אלא בשבועה להבא שחזר ואוסר עליו את האיסור, והוא 'נשבע לקיים את המצוה'.

תאנים, שאינו מגיע לאכילת עשר עד שיאכל תשע. ג. מה הדין באמר 'שבועה שלא אוכל עשר' ושוב אמר 'שבועה שלא אוכל תשע'? אמר לו עיפא אינו חייב אלא אחת. אמר לו אבימי, טעית!, שכשאמר שלא יאכל עשר לא נאסרה עליו אכילת תשע. וכשאכל תשע תאנים חייב משום השבועה השניה, וכשאכל את העשירית חייב משום השבועה הראשונה.

אמר אביי, מה שאמר עיפא שאם אמר שבועה שלא אוכל עשר ותשע אינו חייב

אמר שלא אוכל י' וט' ואכל ט' והפריש קרבן ואכל את העשירית היא ח"ש

אלא אחת, יתכן לפעמים. כמו שרבה אמר שאם אמר 'שבועה שלא אוכל תאנים וענבים' וחזר ואמר 'שבועה שלא אוכל תאנים'⁵²⁶, אכל תאנים חייב על השבועה השניה, וכשהשלים ואכל ענבים חייב על הראשונה. אבל אם אכל תאנים בהעלם השבועה האחרונה והפריש קרבן, ואחר כך אכל ענבים לבד בהעלם השבועה הראשונה. אכילת הענבים היא אכילת 'חצי שיעור', ואינו חייב עליה קרבן, וכיון שהפריש קרבן על התאנים, הענבים לא מצטרפים עמם לחייבו קרבן על השבועה הראשונה. וכן אם אמר 'שבועה שלא אוכל עשר', וחזר ואמר 'שבועה שלא אוכל תשע' ואכל תשע והפריש קרבן, ואחר כך אכל את התאנה העשירית, אכילתה היא 'חצי שיעור' ואינו חייב קרבן.

526 רש"י ג' שבועה שלא או' תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא או' תאנים כו'. ובספרים היה כתוב שלא או' תאנים וחזר ואמר שבועה שלא או' תאנים וענבים. ורש"י ל"ג כן שקשה שאם אמר תאנים וענבים כל חד וחד לבדו, ענבים אינם חצי שיעור. ואם אסר בשניהם בבת אחת השבועה שניה לא חלה כלל. כמו בתשע וי'. שאם לא יאכל תאנים לא יאכל גם תאנים וענבים, והוא מושבע ועומד. ואפ' לפ' בנשבע על ח"ש מזה וח"ש מזה. אבל אי אפשר לומר כן שהרי בסוגיה בנדרים מוכח כמו שכתוב בספרים ולא כג' רש"י. וממה שא' שם מיגו דחייתא שבועה על ענבים חיילא על תאנים, משמע שמדובר בנשבע שלא יאכל שניהם מכל אחד שיעור שלם. שהרי בחצי שיעור לא שייך מגו, שאינו מושבע ועומד כלל. וצריך לחלק ע"כ בין זה להחיא של ט' וי' ששם יש איסור שבועה בכל הי', וכל ט' שיאכל מעשר עומד באיסור שבועה. אבל כאן לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על ענבים, ושייך כאן מגו וה"ה אם אמר שבועה שלא אוכל ט' אלו, וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר שהשבועה השניה חלה ע"י מגו. תוס'.